

Høringsuttalelse – Forslag til lov om endring av juridisk kjønn

Vi viser til høringsnotat av 25.06.15 der det bes om høringsinstansenes syn på forslaget til ny lov om endring av juridisk kjønn.

*****

Jussformidlingen stiller seg svært positive til Departementets ønske om å bedre livskvaliteten til personer med kjønnsinkongurens ved å fjerne dagens krav til sterilisering og medisinsk behandling for å få rett til å endre juridisk kjønn. Slik det fremgår av høringsnotatet er dagens krav til endring av juridisk kjønn begrunnet i medisinske vurderinger som klart ikke samsvarer med samfunnets menneskesyn. Personer med kjønnsinkongurens er, og har i lengre tid vært, en samfunnsgruppe med svake rettigheter. Det er derfor positivt at Departementet nå setter søkelys på å bedre denne gruppens rettigheter.

Jussformidlingen mener likevel at det er flere punkter i Departementets forslag som kan forbedres. Samlet sett er vi av den oppfatning av at forslaget medfører store endringer i dagens rettsstilstand, og at endringen er av stor symbolverdi ettersom de omhandler et viktig, men også sammensatt tema. Den store betydningen av de foreslåtte endringer er etter vår oppfatning underkommunisert i høringsnotatet.

Vi vil i det følgende knytte noen bemerkninger til høringsnotatet. Punktene referer til punktene i høringsnotatet.

Punkt 6.1.2 Erklæringsmodell

Det fremgår av høringsnotatet at ekspertgruppen har vurdert tre ulike modeller, og deretter valgt erklæringsmodellen. Vi støtter Departementets valg og mener det skal være opp til enkeltmennesket å vurdere hvorvidt en vil endre sitt juridiske kjønn. Vi etterspør likevel en nærmere vurdering av hvor omfattende en slik egenerklæring skal være. I forslaget kreves det ikke mer enn at søkeren oppgir at vedkommende opplever å være et annet kjønn. Videre etterspør vi en nærmere vurdering av hvordan man kan sikre at rette vedkommende har sendt inn erklæringen, når man ikke på noe tidspunkt i søknadsprosessen forholder seg ansikt til ansikt med vedkommende.

Ettersom det etter forslaget er tilstrekkelig at søkeren oppgir «opplevelsen av å være et annet kjønn», kan vi ikke se at vurderingsinstansen vil foreta noen reell vurdering av søknadene, utover korrekt utfylling av søknadsskjema og personalia. Avslag på søknader vil etter forslaget ikke bero på en nærmere vurdering av søkerens opplevelse. Jussformidlingen tror

behovet for å bringe saken inn for domstolene med en slik ordning, vil være lite, da det ved avslag vil være mest hensiktsmessig å sende inn en ny søknad. Vi stiller oss likevel positive til at Departementet understreker at vedtakene skal kunne klages inn for domstolsapparatet.

Videre stiller vi oss spørrende til hvordan en skal håndtere eventuelle søkere som gjentatte ganger ønsker å endre sitt juridiske kjønn, ettersom det etter den foreslåtte endringen ikke settes noen begrensning for hyppighet og antall søknader om endringer av juridisk kjønn. Jussformidlingen tror ikke at det vil være mange som ønsker å benytte seg av endringsmuligheten flere ganger i løpet av livet, men etterspør likevel en grundigere vurdering av hvilke konsekvenser en ubegrenset adgang vil få.

Punkt 6.1.3 Refleksjonsperiode

Departementet mener at det ikke er behov for en pålagt refleksjonsperiode. Dette begrunnes med et ønske om at endring av juridisk kjønn skal kunne skje raskt og enkelt, og at en slik løsning er i tråd med det generelle tillitsprinsippet som ligger til grunn for erklæringsmodellen.

Jussformidlingen er imidlertid av den oppfatning at man går fra det ene ytterpunktet til det andre, og er av den grunn ikke enig i denne begrunnelsen. Vi mener at et krav om en refleksjonsperiode vil understreke viktigheten av beslutningen som endring av juridisk kjønn innebærer. Videre mener vi at en refleksjonsperiode ikke fratrukker individet selvbestemmelsesrett, men gir individet tid og rom til å grundig vurdere et stort valg og dets konsekvenser. Vi kan ikke se at et slikt krav vil påføre søkerne en uforholdsmessig byrde, og forslår at en slik refleksjonsperiode bør settes til tre/fire måneder. Det kan, selv om man lenge har vurdert valget, oppleves som et steg i seg selv å iverksette faktiske juridiske handlinger for å endre kjønn. En refleksjonsperiode vil etter vårt syn ikke bare være positivt for den det gjelder, men også for eventuell familie og andre nære pårørende. Ordningen med refleksjonsperiode kan revurderes i etterkant av lovens ikraftsettelse, når man ser hvordan ordningen utarter seg i praksis.

Videre mener Jussformidlingen at en pålagt refleksjonsperiode kan forhindre at det innvilges endring av juridisk kjønn til personer som på søknadstidspunktet ikke har overskuet konsekvensene. Vi stiller oss spørrende til at det i høringsnotatet ikke i større grad er vurdert mulighetene for at den foreslåtte endringen kan føre til at rettigheten blir misbrukt. Selv om Jussformidlingen stiller seg positive til at det er personens egen opplevelse som skal være det avgjørende vilkår, mener vi at endringen kan åpne for at personer som av andre grunner, eksempelvis psykiske problemer og traumer, for lett kan benytte seg av rettigheten.

I forlengelsen av dette etterspør vi en grundigere behandling av hvilken betydning et endret juridisk kjønn vil ha på et generelt grunnlag. Vi bemerker eksempelvis at flertallet legger til grunn at endring av juridisk kjønn ikke har konsekvenser for en annen person, i motsetning til inngåelse og oppløsning av ekteskap, se høringsnotat pkt. 6.1.3. Mindretallet påpeker imidlertid at «endring av juridisk kjønn vil få konsekvenser for personens relasjoner til det offentlige, arbeidsplass, skole og lignende, og en ny endring vil kunne bli en belastning for både personen selv og nære pårørende», se pkt. 6.1.3. Vi mener derfor at flertallets

argumentasjon blir for knapp og etterspør videre at Departementet i større grad drøfter endringens underliggende verdispørsmål. Forholdet mellom mindretallet og flertallet i ekspertgruppen illustrer hvor sammensatt rettsområdet er og vår mening er at høringsnotatet kun berører overflaten av denne tematikken.

Jussformidlingen mener også at det bør stilles nærmere krav til søknadsprosessen for å sikre en reell refleksjon. Vi mener derfor at det å sende infomateriell til søkere i seg selv ikke er tilstrekkelig. Selv om innholdet i infomateriellet kan være godt, slik at søkerne får et tilstrekkelig innblikk i valgets konsekvenser, har en ingen garanti for at infomateriellet blir lest og forstått. Jussformidlingen ser det som hensiktsmessig at personer som søker om endring av juridisk kjønn får tilbud om en refleksjonssamtale med helsepersonell i løpet av refleksjonsperioden. Dette for å sørge for at de som trenger noen å drøfte valget sammen med får denne muligheten. Eventuelt kan det stilles et krav til at søkere må ha deltatt i en refleksjonssamtale, uten at det stilles krav om at helsepersonell skal måtte ta stilling til om søkerens ønske er reelt. Det får være opp til Departementet å nærmere redegjøre for hvilke krav en skal oppstille for å sikre en reell refleksjon i søknadsprosessen som samtidig ivaretar den nødvendige selvbestemmelsesretten.

Jussformidlingen vil understreke at vi ikke mener at personer som ønsker å endre sitt juridiske kjønn ikke er egnet til å ta et selvstendig valg, men vi etterspør en bedre og mer kvalitetssikret søknadsprosess. I den forbindelse viser vi til høringskommentar fra Harry Benjamin ressurscenter (HBRS) som påpeker at de foreslåtte endringene medfører at man «kan sitte alene og gjennomføre endringen – og dermed ikke fanges opp av helseapparatet og få[r] den støtten som man faktisk trenger». Nærmere krav til søknadsprosessen er hensiktsmessig både for å hindre misbruk av endringsadgangen, men først og fremst for å ivareta personer som er i prosessen med å endre sitt juridiske kjønn.

Punkt 7.2 Aldersgrense

Punkt 7.2.1 16 år

Jussformidlingen stiller seg positive til at aldersgrensen settes til 16 år, forutsatt at det i større grad sørges for en reell refleksjon rundt valget. I likhet med Departementet mener vi at kjønnsidentitet formes i tidlig alder og at for barn som opplever at egen kjønnsidentitet avviker fra deres samfunnsdefinerte kjønnsstatus, kan livssituasjonen bli svært smertefull. For disse personene mener vi det kan være en belastning å måtte vente til fylte 18 år med å søke. Vi vil likevel understreke at for personer under 18 år bør det stilles høyere krav til det kvalitative innholdet i refleksjonsperioden. I den forlengelse mener Jussformidlingen at tett oppfølging, eksempelvis ved flere refleksjonssamtaler med fagkyndig, bør være obligatorisk for denne gruppen søkere.

Punkt 7.2.2 Under 16 år

For barn under 16 år stiller Jussformidlingen seg spørrende til at Departementet ikke ser behov for at eksterne myndigheter fører kontroll med beslutningen om endring av juridisk kjønn. I situasjoner der foreldre og barn ikke er enige om beslutningen vil den foreslåtte ordningen by på utfordringer. Det vil kunne oppstå situasjoner der barnet ønsker å endre sitt juridiske kjønn, men hvor foreldrene ikke samtykker, eller motsatt. Vi mener det er fare for at

foreldre kan få for mye makt, og at ordningen ikke i tilstrekkelig grad sørger for at barnets ønske er i hovedfokus. Vi vil presisere behovet for refleksjonssamtaler mellom barn og fagkyndige, særlig for barn under 16 år.

Punkt 7.2.3 Under 7 år

Barn under 7 år er en ekstra sårbar gruppe ettersom de ikke vil ha de beste forutsetninger for å forstå konsekvensene av et valg om endring av juridisk kjønn som følge av lav alder. Jussformidlingen er delt i oppfatningen av om det i det hele tatt bør være adgang til å endre juridisk kjønn før fylte 7 år, sett hen til barnets modenhet og evne til refleksjon.

Dersom man skal åpne for at barn under 7 år skal kunne endre juridisk kjønn, er vi enig i at en adgang først og fremst bør gjelde for barn med en medfødt usikker somatisk kjønnsutvikling. Det må derfor kreves en medisinsk vurdering av barnets behov. Videre mener vi det i større grad må stilles krav til at barnets ønske om endring er kommet tydelig til uttrykk, og at det videre må dokumenteres at barnet har et klart behov for en endring. Vi mener endringsadgangen for denne gruppen bør være snever.

Igjen stiller vi oss spørrende til om foreldre i alle tilfeller vil være egnet til å ta en slik vurdering, og om det bør være tilstrekkelig at folkeregistreringsmyndigheten skal kunne legge til grunn foreldrenes opplysninger. Endring av juridisk kjønn er etter vår oppfatning et valg som vil ha stor påvirkning på barnets oppvekst. Konsekvensene av å ta feil valg kan vise seg betydelige i ettertid. Jussformidlingen etterspør derfor en grundigere vurdering av hvordan barnets beste i større grad kan ivaretas for barn under 7 år når det gjelder endring av juridisk kjønn.

Punkt 7.2.4 Vergemål

Jussformidlingen stiller seg positive til Departementets forslag om at personer under vergemål som utgangspunkt skal ha selvbestemmelsesrett ved endring av juridisk kjønn. Vi stiller oss likevel spørrende til om bakgrunnen for hvorfor vedkommende er underlagt vergemål burde tillegges vekt. I noen tilfeller kan det være aktuelt å ta en konkret vurdering av om søkeren evner å forstå konsekvensene av et slikt valg. Vi kan ikke se at Departementet har vurdert nyansene i dette spørsmålet, og oppfordrer derfor til en nærmere vurdering på dette punkt.

Vedrørende forslag til § 2

I forslag til lov om endring av juridisk kjønn § 2 er det foreslått at «personer som er bosatt i Norge» vil ha rett til å få endret sitt juridiske kjønn. Jussformidlingen kan ikke se at det i høringsnotatet nærmere er tatt stilling til hva som ligger i dette vilkåret, og hvorfor denne gruppen «personer (..) bosatt i Norge» er valgt. Eksempler på problem som kan oppstå er hvilken endringsadgang norske statsborgere, arbeidsinnvandrere eller andre med midlertidig oppholdstillatelse vil ha. Vi kan ikke se at vilkårets innhold og avgrensning er behandlet og etterlyser derfor en avklaring på dette punkt.

Konsekvensutredning

Vi etterspør i likhet med HBRS en nærmere konsekvensutredning av forslaget problematiske sider. Departementet påpeker selv symbolverdien en eventuell ny lov vil ha for mennesker

som berøres av loven. Jussformidlingen er av den oppfatning at lovendringene vil medføre at samfunnet må ta stilling til nye etiske spørsmål. Det er ønskelig at lovgiver i størst mulig grad reflekterer rundt mulige rettslige problemstillinger før en lov blir iverksatt, slik at disse vurderingene i minst mulig grad overlates til domstolen. Reglene bør derfor være klare, gjennomtenkte og anvendelige, slik at denne sårbare gruppen slipper å ta saker inn for domstolsapparatet for å få avklart sine rettigheter. Vi ber derfor Departementet om å utarbeide grundige lovforarbeider som kan gi veiledning i relasjon de praktiske og etiske problemstillingene som kan oppstå som følge av lovforslaget.

Oppsummert

Jussformidlingen stiller seg svært positive til at Departementet ønsker å bedre livskvaliteten til personer med kjønnsinkongrens. Dette er høyst etterlengtede endringer. Samtidig er vi av den oppfatning at høringsnotatet kun berører tematikken på et overfladisk nivå. Vi savner derfor mer nyanserte vurderinger på en rekke områder. I relasjon til dette viser vi spesielt til den symboleffekten en ny lov vil ha, og den sammensatte tematikken som høringsnotatet omfatter.

			
Maria Kopsova	Elise Høeg Bjerke	Thea S. Hanken Hobbesland	Joon-Petter Rudberg
Saksbehandler	Saksbehandler	Leder rettspolitisk utvalg	Daglig leder

